

ESKİ TÜRKÇEDEN ANADOLU AĞIZLARINA ULAŞAN BAZI KELİMELER

Some Words Reaching from Old Turkish to Anatolian Dialects

Burhan BARAN

Özet

Eski Türkçede kullanılmış olan bazı kelimeler, Türkiye Türkçesi ve Anadolu ağzlarında yaşamaktadır. Bu kelimeleri, Türkçe Sözlük, Derleme Sözlüğü ve ağzlarla ilgili çalışmalarda bulabiliriz. Makalemizde Eski Türkçeden Anadolu ağzlarına ulaşan bu kelimelerden bazılarının ses ve şekil özellikleri üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eski Türkçe, Türkiye Türkçesi, Anadolu Ağzları, Ses ve Şekil Özellikleri.

Abstract

There are some words used Old Turkish, in Anatolian dialects and Turkish of Turkey. We find these words in Turkish dictionary, a collection of dictionary and a works of dialects. In the our article explained vowel and form specification's some of these words reaching from Old Turkish to Anatolian Dialects

Key Words: Old Turkish, Turkish of Turkey, Anatolian Dialects, Vowel and Form Specifications.

Türkiye Türkçesi ve Anadolu ağzlarında kullanılan birçok kelimenin yapısı Eski Türkçenin derinliklerine inildikçe ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Türkçe Sözlük, Derleme Sözlüğü, Türk lehçeleri ve Anadolu ağzlarıyla ilgili çalışmalar bize araştırma olanağı sunmaktadır. Eski Türkçede geçen kelimeleri, bu tür eserlerde geçen kelimelerle karşılaştırdığımızda bazılarının ses, şekil ve anlam yönünden varlığını yüzyıllardır koruduğunu görüyoruz. İşte bu makalede Eski Türkçenin yazılı metinlerinden Orhun Yazıtları ile Uygurca bir el yazması olan İyi ve Kötü Düşünceli Prens Öyküsü'nde geçip Anadolu ağzlarında yaşayan bazı kelimelerin ses ve şekil özelliklerine değindik. Hem ağzlarda hem Türkiye Türkçesinde yaşayan örneklerin Türkiye Türkçesindeki kullanımlarından da söz ettik. Tespitlerimizde Derleme Sözlüğü ve bazı ağız araştırmaları çalışmalarından yararlandık. Tespit ettiğimiz örnekler bir yöreden derlenmişse derlendiği il ve varsa ilçenin, birden fazla yöreden derlenmişse derlendiği ilin adını vermekle; yirmiden fazla yöreden derlenmişse, yirmiden fazla yöreden derlendiğini belirtmekle yetindik. Örneklerimizi alfabetik olarak sıraladık.

buñ

Eski Türkçede *dert*, *sıkıntı* anlamlarıyla geçer: “türük kağan ötüken yış olursar ilte *buñ* yok.” (KTG 3): Türk hakan Ötüken dağlarında oturursa ülkede *sıkıntı* olmaz.

Türkiye Türkçesinde yapım ekleriyle genişleyerek *bunalım*, *bunalma*, *bunaltıcı* (TS: 326) ve benzeri şekilleriyle kullanılan kelime, ses ve şekil değişikliği geçirmeden *sıkıntı* anlamıyla Yozgat ağzında (DerS: 791) yaşamaktadır.

çıkan

Eski Türkçede *yeğen* anlamıyla kullanılmıştır: “tabgaç kağan *çıkanı* çañ señün kelti.” (KTK 13): Çin imparatorunun *yeğeni* General Çang geldi.

Kelime, *kız kardeşin çocuğu, yeğen* anlamlarındaki *çıkana* varyantıyla Bursa-İnegöl'den (DerS: 1165) derlenmiştir.

eçi

“inili *eçili* kikşürtükün için...” (KTD 6): Erkek kardeşlerle *ağabeyleri* birbirlerine düşürdüğü için...

Hem Eski Türkçedeki şekil ve anlamıyla hem de *ede (I-1.)* varyantıyla yirmiden fazla yöreden (DerS: 1663) derlenmiştir.

ekinti

“*ekinti* kün kop ölürtüm.” (BKG 1): *İkinci* gün tamamıyla öldürdüm.

Türkiye Türkçesinde *ikinci* (TS: 948) şekliyle kullanılan kelime, *ekindi* varyantıyla Konya-Kadınhanı'ndan (DerS: 1694) derlenmiştir. Bu varyantta kelime başı *e* sesinin korunduğunu; ses değişmesi olarak sadece *+nti* ekindeki *t* ünsüzünün yumuşadığını görüyoruz.

ıraq

“*ıraq* bodunug ança yagutur ermiş.” (KTG 5): *Uzak* halkı böylece yaklaştırır imiş.

Türkiye Türkçesinde *ıraq*, *ıraqlaşmak*, *ıraqlık* (TS: 913) ve benzeri şekilleriyle kullanılan kelime *ıraq* şekli ve varyantlarıyla yirmiden fazla yöreden derlenmiştir: *ıraq*, *ırah*, *ıraq*, *ırah*, *ıraq*: uzak (DerS: 2480-2481); *ıraqlık*: uzaklık; *ıraqsanmak*, *ıraqsamak*, *ıraqsımak*, *ıraqsınmak*: uzak sanmak; *ıraqmak*, *ıraqlaşmak*, *ıraqılmak*, *ıraqmak*: uzaklaşmak (DerS: 2481).

Ayrıca Diyarbakır (Erten 1994: 159), Erzurum (Olca 1995: 122), Çüngüş ve Çermik yöresi ağızlarında (Özçelik-Boz 2001: 243) *k>h* değişmesiyle *ırah*; Urfa merkez ağızında *k>g* değişmesiyle *ıraq* şeklinde (Özçelik 1997: 261) kelimenin varlığı tespit edilmiştir.

kemi

“alğunı *kemi* birlä singürür.” (İKPÖ XVII.3.): Tümünü *gemiyle* birlikte yutar.

Türkiye Türkçesinde *k>g* değişmesi sonucu *gemi* (TS: 745) şeklinde kullanılan kelime, kelime sonu *i>e* değişmesiyle *keme (IV)* şeklinde Tokat-Reşadiye ağızında (DerS: 2738) yaşamaktadır.

köz

“*köz* lağzın ulatı tınlıg-larığ ölürür...” (İKPÖ III.1.): *Koyun*, domuz ve diğer yaratıkları öldürdüklerini...

Kelime, aynı anlam ve şekliyle Tokat ve Konya'dan derlenmiştir: *koy (II)*: koyun (DerS: 2941).

kör-

“onoğ bodun emgek *körti*.” (BKD 16): On-Ok halkı eziyet *gördü*.

“balık taştın tarıgçı-larağ *körür erti*.” (İKPÖ I.3.): Şehir dışında çiftçileri *görüyordu*.

Birinci örneğimizde deyim bir parçası olarak, ikinci örneğimizde ise temel anlamıyla geçen kör-fiili Türkiye Türkçesinde *k>g* değişmesiyle *gör-* (TS: 781) şeklinde kullanılmaktadır. Bu fiil, Eski Türkçedeki şekliyle Konya-Kadınhanı'ndan (DerS: 2967) derlenmiştir.

kötür-

“...teñri töpüsinte tutup yügerü *kötürti* erinç.” (BKD 10): ... şüphesiz göğün tepesinde tutup yukarı *kaldırdı*.

Eski Türkçede *kaldırmak*, *yükseltmek* anlamlarında kullanılmış olan *kötür-* fiili, fiilden isim yapan ekleri almış varyantları ve *kaldıraç* anlamıyla ağızlarda yaşamaktadır. *kötürge (I)* Afyon, Burdur, Denizli,

Aydın, Manisa, Çanakkale, Sivas, Antalya, Muğla, Kırklareli; *kötürge* Eskişehir, Edirne; *kötürge* varyantı Ankara-Başhöyük ağzlarında (DerS: 2982) yaşamaktadır.

Bu kelimenin *kötürge* varyantı ise Uşak ili ağzlarında (Gülsevin 2002: 383) *değirmende taşı indirip bindirmeye yarayan değnek* anlamıyla varlığını sürdürmektedir.

köz

“körür *közüm* körmez teg bilir biligim bilmez teg boltı.” (KTK 10): Görür *gözüm* görmez gibi eren aklım ermez gibi oldu.

“ekki *közi* körmaz erti.” (İKPÖ XXIV.5.): İki *gözü* görmez idi.

Türkiye Türkçesinde *k>g* değişmesiyle *göz* (TS: 786) şeklinde kullanılan kelime, Ankara-Mühye ağzında bu ses değişmesini geçirmeden birleşik isim şeklinde yaşamaktadır: *köz kesimi*: göz kararı (DerS: 2985).

kün

“yadag süsin ekinti *kün* kop ölürtüm.” (BKG 1): Piyade ordularını ikinci *gün* tamamıyla öldürdüm.

“*küniñä* çolğuçı-lar üzülmedi.” (İKPÖ VII.2.): *Günden güne* para isteyenlerin arkası kesilmedi.

Eski Türkçede *güneş*, *gün* anlamlarında kullanılmış olan *kün* ismi Türkiye Türkçesinde *k>g* değişmesiyle *gün* (TS: 809) şeklinde kullanılmaktadır. Tokat-Reşadiye ağzında yapım eki almış varyantıyla *kündüz* şeklinde (DerS: 3037), Konya-Kadınhanı ağzında birleşik isim şeklinde *künorta* varyantıyla (DerS: 3039) varlığını sürdürmektedir. Kelimenin bu varyantı, günün ortası diye düşünebileceğimiz *öğle vakti* anlamıyla Derleme Sözlüğü’nde yer almaktadır.

öd

“ol *ödke* kul kulluk bolmuş erti.” (KTD 21): O *zamanda* köleler köleli olmuş idi.

Eski Türkçedeki anlam ve şekliyle Balıkesir’den derlenmiştir: *öd* (I): zaman (DerS: 3309).

öl

“kuruğ yerig suvayu *öl* yerig tarıyu...” (İKPÖ I.4.): Kuru yeri sulayıp *nemli* toprağı ekerlerken...

Eski Türkçede *yaş*, *nemli* anlamlarında kullanılmış olan *öl* kelimesi Afyon, Isparta, Burdur, Denizli, İzmir, Bilecik, Eskişehir, Sivas, Kayseri, Nevşehir, Niğde, Konya, Antalya, Muğla’dan derlenmiştir: *öl* (I): toprağın nemi, tav (DerS: 3328). Burdur, Denizli, Sivas, Nevşehir, Niğde ve Konya’dan ise yapım eki almış varyantıyla tespit edilmiştir: *öllü*: yaş, nemli (toprak için) (DerS: 3332).

ötün-

“inça tep *ötünti*.” (İKPÖ IV.7): Şöyle diyerek *dileğini sundu*.

Eski Türkçede *saygılı bir biçimde anlatmak*, *arz etmek*, *dilemek*, *bir dilek sunmak* anlamlarında kullanılmış olan *ötün-* fiili aynı şekliyle Derleme Sözlüğü’nde yer almaktadır: *ötünmek*: yalvarmak, dilemek (İdil Ural göçmenleri-İstanbul) (DerS: 3359).

sab, sav

“bitig bilmez kişi *ol sabıg* alıp yagru barıp öküş kişi öltüg.” (KTG 7): Cahil kişiler, *o söze* kanıp yakın gidip çok kişi öldünüz.

“ol ödün çanı çan bu ötüg *sav* eşidip nän kiginç berü umadı.” (İKPÖ XV.7.): O anda babası han, bu rica *sözlerini* işitince hiç cevap vermedi.

Kültigin Yazıtı’nda *sab* şeklinde *söz*, *haber* anlamlarıyla geçen kelime, İyi ve Kötü Düşünceli Prens Öyküsü’nde *b>v* değişmesiyle *sav* şeklinde kullanılmıştır. Bu şekliyle *söz*, *lâf*, *dedikodu* anlamlarıyla Bolu, Bitlis, Urfa, Hatay; *karşılıklı konuşma*, *sohbet* anlamlarıyla Van, Niğde; *bilgi*, *haber*

anlamlarıyla Ankara-Kızılcahamam'dan (DerS: 3551) derlenmiştir. Ordu ve Bayadı yöresinde ise *savcı* varyantıyla *sözcü*, *mektupçu* anlamlarında (DerS: 3553) yaşadığı tespit edilmiştir.

Bu kelimenin *savat* varyantı *söz* anlamıyla Kars-Arpaçay köylerinden (Olçay ve diğerleri 1998: 396) derlenmiştir.

si-

“bayırkunin ak adgırığ udlukın *siyu* urtı.” (KTD 36): Bayırkuların ak aygırını, uyluğunu *kırıp* vurdular.

Eski Türkçede kırmak anlamıyla kullanılmış olan *si-* fiili yapım eki almış varyantlarıyla yirmiden fazla yöreden derlenmiştir: *sınık (I)*: kırık, çıkık (DerS: 3611); *sınıhçı*, *sınıkçı*: kırık çıkık bağlayan kimse (DerS: 3611, 3612); *sınıkçılık*: kırık ve çıkık kemikleri yerine getirip sarma, bağlama becerisi; *sınıklamak*: kırık ve çıkıkları sarmak; *sınmak (I)*: kırılmak (DerS: 3612).

Ayrıca Kırşehir ağzında *sıyığçı* (Günşen 2000: 495), Erzurum ağzında *sınıhçı* (Olçay 1995: 126), Malatya ağzında *sınıkçı* (Gülseren 2000: 418) şekilleriyle de ağızlarda yaşadığı tespit edilmiştir.

sub, suv

“ança kızganıp biriki bodunug ot *sub* kılmadım.” (KTD 27): Öylece çalışıp çabalayıp birleşik halkı ateş, *su* (gibi) kılmadım.

“*suvda* yäklär urup kemi *suvça* çomurur.” (İKPÖ XVII.6.): *Suda* şeytanlar saldırır ve gemiyi suya batırırlar.

İyi ve Kötü Düşünceli Prens Öyküsü'nde *b>v* değişmesiyle *suv* şeklinde geçen kelime, bu şekliyle Tokat-Reşadiye'den derlenmiştir: *suv*: su (DerS: 3702).

Kelimenin Türkiye Türkçesindeki kullanımında *v* ünsüzü düşmüştür.

tâz-

“Uygur elteber yüzçe erin ilgerü *tezîp* bardı.” (BKD 37): Uygurların elteberi yüz kadar adamla doğuya *kaçıp* gitti.

“ekki köziñä sançıp *tâzti*.” (İKPÖ LVIII.1.): İki gözüne sokup *kaçtı*.

Eski Türkçede kaçmak anlamıyla kullanılmış olan *tez-* fiili, aynı şekil ve anlamıyla Isparta, Manisa, Kütahya, Tokat, Ordu, Sivas ve Yozgat'tan derlenmiştir: *tezmek*: 4. kaçmak (DerS: 3907).

tik-

“yog yıparıg kelürüp *tike birti*.” (BKG 11): Cenaze mumları getirip *dikiverdiler*.

Türkiye Türkçesinde *t>d* değişmesiyle *dik-* (TS: 525) şeklinde kullanılan fiil, kelime başı *t* ünsüzünü korumuş şekliyle İçel-Silifke ve İçel-Anamur'dan derlenmiştir: *tikmek (II)*: uzunca bir şeyi dikine duracak biçimde bir yere tutturmak; *tikilmek*: dikilmek (DerS: 3930).

Bu fiil, ayrıca Çüngüş ve Çermik yöresi ağzında (Özçelik-Boz 2001: 249) Eski Türkçedeki şekliyle, Uşak ili ağzlarında (Gülsevin 2002: 388) ise *tikil-* şeklinde varlığını sürdürmektedir.

tört

“ol ädgü kü at *tört* buluş-da yadıltı.” (İKPÖ VII.2.): Bu güzel ün *dört* bir tarafa yayıldı.

Türkiye Türkçesinde *t>d* değişmesiyle *dört* (TS: 569) şeklinde kullanılan isim, *dört yaşında tay* anlamı ve *törtlü* varyantıyla Konya-Kadınhanı'ndan (DerS: 3984) derlenmiştir.

ulayı

“*ulayu* iniygünüm oğlanım biriki uguşum bodunum...” (BKG 1): Bütün erkek kardeşlerim, oğullarım, birleşik soyum, halkım...

Bu kelimenin anlamı, konuyla ilgili çalışmaların çoğunda *başta olmak üzere* şeklinde verilmiştir. S. Özçelik ise bir makalesinde kelimenin anlamını *bütün* olarak verdikten sonra şu açıklamayı yapmaktadır: “Anadolu ağzlarında deyimlerde, kelimenin ünlü benzeşmesi [*alay(t)<ulayı*] sonucunda *alay(t)* şeklinde kullanıldığını görüyoruz.”¹

Adı geçen makalede, Eski Türkçede kelimenin *bütün* anlamında kullanıldığı ve aynı anlamda *u>a* değişmesiyle ağzlarda yaşadığı tespit edilmiştir. Bu kelime *hep*, *bütün* anlamında *alay* (I-5.) varyantıyla Gaziantep, Sivas, Kayseri ve Niğde’den (DerS: 203); *hepsi*, *bütünü* anlamında *alay* varyantıyla Samsun, Amasya, Giresun, Gaziantep, Mersin, Hatay, Sivas, Yozgat, Ankara, Kayseri, Niğde ve Adana; *alayısı* varyantıyla Samsun ve Gaziantep’ten (DerS: 204) derlenmiştir.

ur-

“yüz artuk oğun urtı.” (KTD 33): Yüzden fazla okla vurdular.

Türkiye Türkçesinde *v* ünsüzünün türemesiyle *vur-* (TS: 2097) şeklinde kullanılan kelime, Eski Türkçedeki şekliyle Elazığ, Niğde ve Antalya’dan derlenmiştir: *urmak* (I): 1. vurmak (DerS: 4041).

Çüngüş ve Çermik yöresi (Özçelik-Boz 2001: 250), Urfa merkez ağzı (Özçelik 1997: 269) ve Doğu Trakya yerli ağzında (Olçay 1995: 83) da kelime bu şekliyle kullanılmaktadır.

üçün

“türük bodun *üçün* tün udımadım küntüz olurmadım.” (KTD 27): Türk halkı *için* gece uyumadım, gündüz oturdum.

Türkiye Türkçesinde *için* (TS: 931) şeklinde kullanılan kelime, *üçün* şekliyle Niğde-Bor; *uçun* şekliyle Kars, Gaziantep, ve Niğde’den (DerS: 4022) derlenmiştir.

Üçün kelimesi Diyarbakır ağzında (Erten 1994: 172) da kullanılmaktadır.

yağı

“yağısı kon teg ermiş.” (KTD 12): *Düşmanı* koyun gibiymiş.

Kelime, Eski Türkçedeki şekil ve anlamıyla Denizli, Bolu, Kars, Kırşehir, Niğde, Adana ve Antalya; aynı anlamdaki *yağın* (I) varyantıyla Manisa, Bursa, Erzurum, Ankara, Kayseri, Adana, Edirne ve Tekirdağ ağzlarında (DerS: 4119) yaşamaktadır.

yay

“yalabaçı edgü sabı ötügi kelmez tiyin *yayın* süledim.” (BKD 39): Elçisi, iyi haberi, ricası gelmiyor diye *yazın* sefer ettim.

Kelime, Eski Türkçedeki şekil ve anlamıyla Amasya, Kars, Ağrı, Elazığ, İçel, Antalya ve Niğde; *yay ayı* şekliyle Van-Erciş ağzlarında (DerS: 4208) varlığını sürdürmektedir.

yegräk:

“bu muntuda *yegräk* çintämäni ärtini algalı barayın.” (İKPÖ XXXV.1.): Burada *en üstün* cintamani mücevherini elde etmek için gideyim.

En iyi, çok daha iyi anlamlarıyla Eski Türkçede kullanılmış olan *yegräk* kelimesi, *üstün güzel, üstün iyi* anlamlarında *g>y* değişmesi sonucu *yeyrek* varyantıyla Bilecik; *g>ğ* değişmesi sonucu *yeğrek* (I) varyantıyla Balıkesir-Çaypınar ağzlarında (DerS: 4261) yaşamaktadır.

yılkı

“ol *yılkıg* alıp igittim.” (BKD 38): O *at sürüsünü* alıp besledim.

¹ Sadettin Özçelik, “Orhun Yazıtları’nda Geçen Ulayu Kelimesi ve Başlayu Ulayu İkilemesi Üzerine” **İlmi Araştırmalar**, 2004/18, s.71-78

Eski Türkçede *at sürüsü* anlamında kullanılmış olan kelime, hem aynı şekil ve anlamıyla (*yılkı-I*); hem de *ğ>g/h/h* değişimleriyle *yılgı (I)*, *yılhu*, *yılhu* varyantlarıyla yirmiden fazla yöreden (DerS: 4271) derlenmiştir.

yunt

“tağı yemä kördi ämäri tınlıg-lar *yunt* ud çoğar.” (İKPÖ III.1.): Bundan başka çok sayıda insanın *at* ve sığırları öldürdüklerini gördü.

Eski Türkçede *at* anlamında kullanılmış olan *yunt*, kelime sonu *t>d* değişmesiyle *yund* şeklinde Erzurum-Yörüler ağzında (DerS: 4320) varlığını sürdürmektedir.

Sonuç

Eski Türkçeden Orta Türkçeye geçişte kelime başında *k>g* ve *t>d* değişiminin olduğunu biliyoruz. Ancak bu kuralın dışında kalan örnekler de vardır. Tespit ettiğimiz bu örneklerden *kemi*, *kör-*, *köz*, *kün*; *tik-*, *tört* örnekleri kelime başında görülen bu ses değişimlerini geçirmeden bazı yörelerden derlenmiştir.

Bun, *eçi*, *eki*, *koy*, *öd*, *ötün-*, *sı-*, *tez-*, *ur-*, *yay* örnekleri Eski Türkçedeki şekilleriyle; *ırak*, *üçün*, *yağı*, *yılkı* örnekleri hem aynı sesleri koruyarak, hem de yakın varyantlarıyla ağızlarda yaşamaktadır. Tespit ettiğimiz şu örnekler ise varyantlarıyla bazı yörelerde varlığını sürdürmektedir: *çıkan*, *kötür-*, *öl*, *sab*, *sub*, *ulayı*, *yegräk*, *yund* .

Kaynaklar

- ATA Aysu (), “Derleme Sözlüğü’nde Geçen En Eski Türkçe Kelimeler I” **Türkoloji**, C.XII, Nu. 1, Dil ve Edebiyat Derneği Yayınları, Ankara 2000, s. 67-97.
- BAYRAKTAR Nesrin, “Artzamanlı Anlambilim Açısından Orhon Yazıtlarında Geçen Toplumsal Yaşamla İlgili Sözcüklerin Anlambilimsel Değerleri” **Türkbilim**, Türkoloji Araştırmaları 2000 / 1, Ankara, s. 209-218.
- Derleme Sözlüğü**, C. I-XI, TDK Yayınları, Ankara 1993.
- ERTEN Münir, **Diyarbakır Ağzı**, TDK Yayınları, Ankara 1994.
- GABAİN A. Von, **Eski Türkçenin Grameri** (Çeviren: Mehmet Akalın), TDK Yayınları, Ankara 2000.
- GÜLENSOY Tuncer, **Kütahya ve Yöresi Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 1988.
- GÜLSEREN Cemil, **Malatya İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- GÜLSEVİN Gürer, **Uşak İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2002.
- GÜNŞEN Ahmet, **Kırşehir ve Yöresi Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- HAMILTON J.R., **İyi ve Kötü Prens Öyküsü** (Çeviren: Vedat Köken), TDK Yayınları, Ankara 1998.
- HAMILTON J.R., **Budacı İyi ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygurcası**, (Çeviren: Ece Korkut, İsmet Berkan), Simurg Yayınları, İstanbul 1998.
- OLCAY Selahattin, **Doğu Trakya Yerli Ağzı**, TDK Yayınları, Ankara 1995.
- OLCAY Selahattin, **Erzurum Ağzı**, TDK Yayınları, Ankara 1995.
- OLCAY Selahattin ve diğerleri, **Arpaçay Köylerinden Derlemeler**, TDK Yayınları, Ankara 1998.
- ORKUN Hüseyin Namık, **Eski Türk Yazıtları**, TDK Yayınları, Ankara 1994.
- ÖNLER Zafer, “Tarihsel Süreçte Anlam Değişimleri” **Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kur’an ve Dil Sempozyumu**, 2001, s.369-375.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük**, MEB Yayınları, İstanbul 2000.
- ÖZÇELİK Sadettin, **Urfa Merkez Ağzı**, TDK Yayınları, Ankara 1997.
- ÖZÇELİK Sadettin, “Orhun Yazıtları’nda Geçen Ulayu Kelimesi ve Başlayı Ulayu İkilemesi Üzerine” **İlmi Araştırmalar**, Gökkuşe Yayınları, İstanbul 2004/18, s.71-78.

- 📖 ÖZÇELİK Sadettin ve Boz Erdoğan, **Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağızı**, TDK Yayınları, Ankara 2001.
- 📖 ÖZÇELİK Sadettin ve Erten Münir, **Türkiye Türkçesi Dilbilgisi**, Diyarbakır 2005.
- 📖 **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara 2005.
- 📖 TEKİN Talat, **Orhon Yazıtları**, TDK Yayınları, Ankara 1988.

Kısaltmalar

- BKB : Bilge Kağan, Batı Yüzü.
- BKD : Bilge Kağan, Doğu Yüzü.
- BKG : Bilge Kağan, Güney Yüzü.
- DerS : Derleme Sözlüğü.
- KTG : Kül Tigin, Güney Yüzü.
- KTK : Kül Tigin, Kuzey Yüzü.
- KTD : Kül Tigin, Doğu Yüzü.
- TS : Türkçe Sözlük
- İKPÖ : İyi ve Kötü Prens Öyküsü.